

מדריך למורה

רציונל

משימת המבחן בודקת את הידע של התלמידים בנושא הפער הקיים בין רצונות של פרטים וקבוצות לבין משאבים נתונים. הפער הזה, הנובע ממחסור, מחייב את התלמידים לקבוע סדרי עדיפויות, לבחון חלופות ולבחור מתוכן. התהליך הזה משקף בחינה של היכולת לממש את הרצונות בהינתן משאבים מסוימים (מוגבלים) ולהחליט החלטות. החלטות אלה מושפעות בדרך כלל גם מגורמים חיצוניים כמו ערוצי פרסומת וצריכה.

המקרים המוצגים במשימת המבחן לקוחים מחיי היום-יום, ומייצגים סביבות חברתיות ופיזיות שונות. התלמידים נדרשים לשיקולי דעת בבחירה, לקביעת סדרי עדיפויות של הנוגעים בדבר ושל עצמם, להחלטת החלטות לנוכח המשאבים המוגבלים, ברמה הפרטית וברמה הלאומית, ולביקורת פרסומת על פי קריטריונים נתונים.

במשימת המבחן משולבים שני סוגים של מקורות מידע: (א) תיאור מקרה כטקסט מתפתח; ו-(ב) איורים.

הציר הדומיננטי שעליו מתבססת משימת המבחן הוא: **לחיות בסביבות משתנות** – מודולה ג, סעיף 1 (עמ' 80-81 בתכנית) – מגבלות, רצונות והעדפות.

אינטגרציה באה לידי ביטוי בשני היבטים:

א. בשילוב סעיפים ממודולות בציר **אנחנו אזרחים במדינת ישראל**:

מודולה א סעיף 2.2 – בהקשר לדרך החלטת החלטות בקבוצה (חלקי) (עמ' 89)

מודולה ה סעיף 1.3 – בהקשר לפעילות חברת הילדים בכיתה כמערכת חברתית

(עמ' 100)

מודולה ו סעיף 2.1 – בהקשר לפעילות למען חברת הילדים בכיתה (חלקי) (עמ' 106)

ב. בחלק השני של המשימה (3.3.2), העוסק בפרסום, קיימת אינטגרציה חיצונית עם "תכנית הלימודים לחינוך לשוני" (תשס"ג) בעולם השיח "תקשורת המונים" בנושא פרסומת כתובה ופרסומת משודרת (עמ' 36-37).

מטרות משימת המבחן בהלימה למטרות תכנית הלימודים

המשימה נכתבה בזיקה למטרות הבאות מתכנית הלימודים:

מטרה 2 - מכנה משותף לצד ייחודיות בחברה רב-תרבותית במדינת ישראל

סעיף 2.5 (חלקי)

מטרה 4 - המסגרות הארגוניות של החברה

סעיף 4.3

מטרה 7 - קשרי גומלין בין הפרט לבין הסביבות שבהן הוא חי

סעיף 7.3

מטרה 9 - שמירת הסביבה וטיפוחה

סעיף 9.1 (חלקי)

מבנה משימת המבחן

במשימה שלושה חלקים:

חלק א: מה נבחר ליום ההולדת?

חלק ב: פרסומת – לשם מה?

חלק ג: חבל על כל טיפה...

החלקים אינם תלויים זה בזה. כל חלק עוסק בנושא כלכלי-חברתי אחר, ונקודת המוצא שלו היא שונה.

חלק א: מה נבחר ליום ההולדת?

חלק זה במשימת המבחן בוחן באיזו מידה הפנימו התלמידים את הרעיון הכלכלי-חברתי שקבלת החלטות לגבי צריכה נעשית על יסוד כדאיות והעדפות לנוכח מגבלות. נקודת המוצא היא תיאור מקרה המתרחש במערכת החברתית של כיתה (קניית מתנה משותפת בסכום כסף שייאסף מהתלמידים). בהמשך הטקסט מתפתח. התלמידים נדרשים למיין פריטי מתנות על פי קריטריון שמייצג העדפה, ולהתייחס לצורך בויתור בשל מגבלות תקציב של זולתו ושל עצמו. כמו כן עליהם לבחון בראייה רב-כיוונית (יתרון וחסרון) התנהגות חברתית, כלכלית ושוויונית בתנאים הנתונים.

חלק ב: פרסומת – לשם מה?

חלק זה בוחן את הידע של התלמידים לגבי מהות הפרסומת על פי שלושה קריטריונים מרכזיים: מידת השכנוע, מידת האמינות ומידת הפיתוי. הבנת התלמידים נבחנת בשני הקשרים: האחד – בקרה בהקשר לפרסומת נתונה (איור); השני – יצירתי, בהקשר לפרסומת שהתלמידים מתבקשים לחבר במהלך המבחן מתוך רשימה נתונה. בחלק זה נדרשים התלמידים להערכה עצמית של התוצר שלהם. התלמידים מעריכים ומדרגים, לגבי כל קריטריון, את התוצר שלהם, ומנמקים את דירוגיהם.

חלק ג: חבל על כל טיפה...

חלק זה בוחן את הידע וההבנה של התלמידים בנוגע לרעיון שבזבוז היום משמעו מחסור בעתיד. הידע הנבחן נוגע למשאב לאומי – משאב המים של מדינת ישראל. נקודת המוצא בחלק זה היא שני איורים המתייחסים לבזבוז המשאב (מים). התלמידים מתבקשים לתאר את האיורים, לשיים אותם ולקשרם להיגד כללי. עליהם להעריך את התוצאות של ההתנהגות המתוארת ואת השפעתה על כלל הסביבה, ולנמק מדוע צריך לשנות התנהגות כזו וכיצד. בסיום החלק נבחנים התלמידים בעניין רעיון החיסכון ותרומתם לחיסכון בסביבה חברתית קרובה – בית הספר והמשפחה.

במה לבחור?

מאחר שכל חלק במשימה עוסק ברעיון כלכלי-חברתי שונה, מומלץ לבחור בשני חלקים לפחות. עיתוי הביצוע של כל חלק שנבחר יכול להיות בזמן שונה בהתאמה לנלמד מתוך תכנית הלימודים "מולדת, חברה ואזרחות", ובהתאמה לנלמד מתוך "תכנית הלימודים לחינוך הלשוני".

ציוד נדרש לביצוע משימת המבחן

לביצוע המשימה יש צורך בצבעים בגוונים שונים.

אבני היסוד המודגשות במשימת המבחן

- כלכלה:** משאבים מוגבלים, מחסור – פער בין רצון האדם לבין היכולת לספקו, קביעת סדרי עדיפויות (במישור האישי ובמישור הלאומי), החלטת החלטות בהווה משפיעה על תוצאות בעתיד, אחריות, מוצרים, שוויון ואי-שוויון
- אקולוגיה:** בזבוז היום משמעו מחסור בעתיד, האדם משפיע על הסביבה, מושפע ממנה ואחראי לתוצאות
- אזרחות:** יחיד וחברה
- סוציולוגיה:** נורמות חברתיות, סביבה חברתית, החלטת החלטות, התחשבות הדדית, יחיד-חברה, צורכי יחיד וצורכי חברה.